

VZDĚLÁVÁNÍ V DOBĚ DIGITALIZACE

12. října 2020

1. Úvod

Poslanecký klub ELS považuje **vzdělávání** za investici do naší společné budoucnosti, hlavní nástroj pro rozvoj a seberealizaci každého jednotlivce a prostředek pro uvolnění lidského potenciálu. Kvalitní vzdělávání podporuje kreativitu a inovativnost a pěstuje budoucí schopnosti. Vzdělávání pozitivně ovlivňuje sociální soudržnost, která je předpokladem hospodářského růstu, tvorby pracovních míst a **zaměstnanosti**. Vzdělaní občané jsou základním pilířem našich demokratických společností. Vzdělávání posiluje naši evropskou identitu a pomáhá zachovávat společně **sdílené hodnoty**. Díky němu se lidé mohou ve světě lépe orientovat. Vzdělání občanům umožňuje rozvíjet názory, racionalizovat, svobodně a kriticky myslet a využívat svých schopností a kompetencí. Umožňuje tak evropským občanům utvářet naši společnou budoucnost.

Jsme zastánci **subsidiarity** ve vzdělávání. Obsah výuky a organizace systémů vzdělávání jsou v kompetenci jednotlivých států, a tak to musí zůstat. Nové výzvy však vyžadují mobilizaci evropských nástrojů a podpůrných politik v rámci **Evropského prostoru vzdělávání**. EU proto musí splnit své priority, monitorovat dosažené výsledky (evropský semestr) a pomáhat členským státům. Kromě toho by měla EU dále rozvíjet svoji prověřenou metodu monitorování pokroku, výměny osvědčených postupů a využívání programů, které musí být i nadále hlavními nástroji prosazování cílů EU. **Investice** na úrovni jednotlivých států i na úrovni EU musejí vytvářet **inkluzivní vzdělávací prostředí**, ve kterém je každé dítě schopno dosáhnout svého maximálního potenciálu a začlenit se do společnosti.

2. Výzvy

Digitální transformace našich společností, rychlý rozvoj nových technologií a vědecký pokrok v oblasti umělé inteligence (UI) a robotiky – to vše poskytuje nespočet příležitostí téměř ve všech aspektech našeho života. Digitální transformace ovlivňuje oblast vzdělávání, která stojí před nejzásadnější změnou od zavedení povinné školní docházky. Podle některých odhadů bude 65 % dětí, které dnes jdou do první třídy, pracovat v nových typech zaměstnání, které zatím neexistují. Potenciál digitálních technologií ve vzdělávání nebyl dosud plně využit k zajištění kvalitního vzdělávání dostupného pro všechny. **V popředí našeho úsilí musí být etický rozměr digitalizace a UI**. Programy a projekty EU by proto měly zajistit etický přístup k UI zaměřený na člověka. Digitální technologie je třeba vnímat jako nástroj zajišťující kvalitní vzdělávání a odbornou přípravu. V budoucnu bude větší potřeba digitálních dovedností (programování, logistika a robotika), která se bude týkat nejen IT oborů, ale dotkne se osnov jako celku. Musíme zabránit jakýmkoli formám předpojatosti nebo diskriminace v oblasti digitálních algoritmů a nástrojů IT využívaných pro vzdělávací účely.

Digitální nástroje sice mohou pomoci procesu učení, musí však i nadále pouze doplňovat fyzickou přítomnost pedagogů a jejich odborné znalosti a úsudek. Digitální technologie rozhodně nemohou nahradit roli učitele, protože lidská interakce a dovednosti pedagogů jsou zásadní pro zdokonalení kritického myšlení žáků a studentů i jejich

¹ Článek 165 Smlouvy o fungování Evropské unie

² <https://reports.weforum.org/future-of-jobs-2016/chapter-1-the-future-of-jobs-and-skills/>

analytického uvažování založeného na důkazech. Tyto dovednosti přitom mají pro kvalitní vzdělávání zásadní význam. Fyzická přítomnost žáků a studentů rovněž umožňuje vzájemnou interakci a spolupráci, která je nezbytná pro stimulaci procesu učení.

Evropská unie a členské státy musí pečlivě sledovat budoucí **vývoj na trhu práce**. Je třeba plně prozkoumat dopad nových technologií, robotiky a **UI** na zaměstnanost. Podle některých odhadů jsou miliony pracovních míst v EU obzvláště ohroženy zánikem. Trh práce bude stále více upřednostňovat zaměření na obory **STEM** (přírodní vědy, technologie, inženýrství a matematika). Musíme vzít v potaz, jak se jednotlivci v nadcházejících desetiletích budou přizpůsobovat neustále se měnícímu světu a jak se v něm budou orientovat. V odvětvích vzdělávání a odborné přípravy je nutné vyvinout praktická řešení pro poradenství s volbou povolání, odrazování od předčasného ukončení studia, on-line vzdělávání dospělých a rekvalifikaci. **Vzdělávání dospělých** nelze omezit na pouhou výuku nových dovedností za účelem přizpůsobení se změnám na trhu práce, neboť toto vzdělávání rovněž vytváří sociální síť a předchází sociální izolaci. Digitální technologie mohou nabídnout nové metody a příležitosti také pro vzdělávání dospělých a starších osob. Nejsou však náhradou běžných metod vzdělávání, pouze je doplňují.

Je třeba věnovat větší pozornost **odbornému vzdělávání a přípravě** (OVP) a formám duálního vzdělávání, aby byly zohledněny požadavky trhu práce. Potřebujeme vysoce kvalifikované odborníky, kteří budou vyškoleni a vybaveni digitálními dovednostmi a inovativním a podnikatelským myšlením.

Poslanecký klub ELS uznává význam **celoživotního učení**. Vzdělávání a odborná příprava zaměřené na budoucnost pomohou Evropské unii a jejím členským státům lépe se vypořádat s nezaměstnaností v důsledku praktického využití robotiky a UI a pomohou také při změnách v profesní dráze.

Další výzvy vyžadují další úpravy vzdělávacího obsahu a systémů vzdělávání. **Bezpečnost** a migrace, problémy v oblasti **životního prostředí** (změna klimatu), **radikalizace**, vzestup extrémních politických hnutí a **dezinformační** kampaně patří mezi nejdůležitější oblasti, na které musí být reakce ve vzdělávání klíčovou součástí dlouhodobých řešení. Zvláštní úloha v tomto ohledu náleží výuce v oblasti společenských a humanitních věd, která by měla být založena na důkazech a údajích a na akademické nezávislosti. EU by měla pomáhat členským

státům rozvíjet vzdělávání v oblasti životního prostředí a mediální a finanční gramotnost tak, aby všichni občané měli možnost činit správná rozhodnutí.

Demografické výzvy představují jednu z klíčových otázek, jimiž se Evropská unie bude muset v nadcházejících desetiletích zabývat. V tomto ohledu hrají důležitou roli systémy vzdělávání jednotlivých států. Evropská unie by měla pomáhat členským státům a povzbuzovat je při prosazování vzdělávacích politik zaměřených na rodinu, které usilují o dosažení rovnováhy mezi rodinným životem a prací.

3. Poučení z krize COVID-19

Zdravotní krize, kterou zažíváme, dramaticky otřásla odvětvím vzdělávání. Přinesla řadu výzev pro učitele, studenty, rodiče a vedení institucí na všech úrovních vzdělávání a odborné přípravy. Více než kdy dříve musí nyní EU jednat rychle a přesvědčivě. Musíme se poučit z krize a využít aktualizovaný plán digitálního vzdělávání, který zveřejnila Evropská komise, stejně jako musíme občany informovat o schopnosti EU rychle reagovat na nově vznikající výzvy.

Stávající **nedostatky a nedostatečná transformace** digitálního vzdělávání byly plně odhaleny během omezení volného pohybu osob z důvodu koronaviru, které donutilo miliony dětí, žáků a studentů zůstat doma. Rodiny s dětmi ve školním věku byly nuceny přizpůsobit se nové realitě domácího vzdělávání. To zásadní dopad na systémy vzdělávání, studenty, rodiny, učitele i školy. Jsme si vědomi obrovského úsilí rodin v celé EU držet krok se školními osnovami a pomoci svým dětem učit se doma. Školy a učitelé – v mnoha případech bez řádné přípravy – byli nuceni přizpůsobit se distančnímu vzdělávání a spojit se s dětmi pomocí e-mailů, on-line videohovorů a dalších prostředků, aby jim během omezení volného pohybu osob poskytli odpovídající možnosti výuky. Byla to také značná výzva pro děti se zdravotním postižením, které jsou při interakci prostřednictvím digitálních médií ve větší nevýhodě. Vlády, veřejnoprávní televize, sociální partneři, poskytovatelé vzdělávání a odborné přípravy, nevládní organizace a jednotlivci dokázali neuvěřitelně rychle zřídit virtuální učebny a platformy pro spolupráci. Omezení volného pohybu osob z důvodu koronaviru tak vedlo k urychlení zavedení distančního vzdělávání a k ad hoc digitalizaci vzdělávání. Během tohoto procesu se však objevilo mnoho nedostatků. Ad hoc digitalizaci je

třeba považovat za dočasné opatření pro vzdělávání na dálku. Musíme si z toho vzít ponaučení a vyvinout spolehlivou metodiku a podporu pro systematické distanční vzdělávání. Musíme rovněž připravit učitele a navrhnout opatření, která zaručí dostupnost pro všechny děti, včetně dětí se zdravotním postižením. Omezení volného pohybu osob z důvodu koronaviru ještě více zdůraznilo problémy s nedostatečnou digitalizací vzdělávání a v přístupu k digitálním technologiím a zdrojům ze strany jak škol, tak rodin. Ukázalo rozdíly mezi členskými státy i na národních úrovních a vyzdvihlo země, které již investovaly do digitálně dostupných výukových materiálů, **odborné přípravy učitelů a digitální gramotnosti**. Koronavirová krize dále znovu vynesla na povrch problém nerovnosti ve společnostech. Děti pocházející ze znevýhodněného prostředí nebo ze sociálně vyloučených komunit, jako jsou marginalizované romské komunity z venkovských, odlehklých i vysoce urbanizovaných oblastí, měly během krize omezený nebo žádný přístup k on-line vzdělávání. Musíme proto zajistit, aby se připojení dostalo do všech koutů EU, a zejména do odlehklých a venkovských oblastí.

Aby byly schopné pokračovat v distančním vzdělávání, je nutné poskytnout školám (učitelům a studentům) nejen technickou pomoc a připojení k internetu, ale také nezbytnou podporu, co se týče bezpečného a spolehlivého softwaru, materiálů pro elektronické učení a platform ke sdílení osvědčených postupů. Až bude pandemie za námi, musíme se z této zkušenosti poučit, přizpůsobit školní výuku v celé EU 21. století a využívat nástroje, které jsme zavedli pro distanční vzdělávání, také v běžné školní výuce.

Pro poslanecký klub ELS je poskytování vysoce kvalitního a inkluzivního vzdělávání pro všechny děti v Evropě důležitým cílem. Digitální gramotnost se stala zásadním faktorem vzdělávání. To zahrnuje zajištění rovného přístupu k digitálnímu vzdělávání, tj. všechny děti by měly mít možnost získat digitální znalosti, dovednosti a kompetence, které budou klíčové pro jejich blahobyt a seberealizaci v životě v budoucnu. **Žádné dítě nesmí být opomenuto**. Každý musí dostat příležitost k osobnímu rozvoji a šanci získat kvalitní vzdělání, aby mohl sledovat své životní i profesní cíle. Je nepřijatelné, že některé děti se nemohou účastnit digitálního vzdělávání ve stejné míře jako jiné, jednoduše proto, že si jejich rodiče nemohou dovolit potřebné nástroje. Předcházení sociálnímu vyloučení, jež přispívá k digitálnímu vyloučení, začíná plným uznáním skutečnosti, že mnoho sociálně znevýhodněných dětí, včetně dětí

se zdravotním postižením, nemá doma stejné možnosti učení jako jejich vrstevníci. Digitální vzdělávání by se však nemělo omezovat na zajištění přístupu k internetu a digitálním zařízením. Těmto dětem by měla být k dispozici další aktivní opatření a podpůrné a dostupné doučování, aby se vymanily z tohoto neustále se opakujícího cyklu. V tomto procesu je zapotřebí více zapojit samotné děti a jejich rodiče, a to i v souvislosti s digitální ochranou, zejména v případech, kdy rodiče vědí o internetu jen málo, nebo o něm nevědí vůbec nic. Zvláštní pozornost by měla být věnována také dětem se speciálními vzdělávacími potřebami, které mají problémy s učením nebo zdravotní postižení, a z toho důvodu je pro ně učení obtížnější než pro většinu dětí v jejich věku. Tato zásada začleňování by měla být uplatňována vždy, a zejména v krizových situacích, jako je pandemie COVID-19.

Pro úspěch každé reformy vzdělávání mají zásadní význam **učitelé**. Musí být podporováni při rozvoji svých digitálních dovedností a kompetencí a musí jim v této oblasti být poskytnuta odborná příprava. V této souvislosti může být nápomocný program Digitální Evropa. Inspirovat bychom se měli dobrými příklady v některých zemích. Evropská komise by měla společně s členskými státy finančně podporovat kurzy odborné přípravy pro učitele zaměřené na provádění výukových činností s využitím nových platform. Příští generace učitelů musí být vybavena digitálními dovednostmi a kompetencemi, aby mohla připravit děti na budoucnost a zároveň využívat potenciál digitálních výukových metod. Zaměření na vzdělávání příštích generací by mělo začít u učitelů.

Poskytování přístupu k digitálnímu vzdělávání od raného věku a seznámení dětí s technologiemi zlepší jejich schopnosti a rozšíří jejich znalosti, pokud jde o bezpečné používání internetu. Děti se musí naučit, jak se vyhnout obsahu, který není vhodný pro jejich věk, a jak správně reagovat, pokud se s takovým obsahem setkají. V této misi hrají klíčovou roli rodiče, učitelé, vychovatelé a další pedagogičtí pracovníci. Je také důležité si uvědomit, že jakýkoli vývoj v oblasti digitálního vzdělávání musí jít ruku v ruce se spolehlivým rámcem pro **ochranu údajů**. Školní prostředí je obzvláště citlivé, pokud jde o ochranu osobních údajů. Musíme proto věnovat zvláštní pozornost

³ V Dánsku a ve Francii je využívání informačních technologií ve vzdělávání povinnou součástí odborné přípravy učitelů. Země jako Dánsko, Estonsko a Finsko také mohou již nyní budovat na své stávající vyvinutosti digitálního vzdělávání.

citlivým a důvěrným údajům. Členské státy a školy by měly zaručit, aby všichni, včetně dětí a jejich rodičů, rozuměli tomu, z jakého důvodu a jakým způsobem jsou údaje shromažďovány a jaká rizika mohou z jejich používání vyplývat. Školám proto musí být poskytována nejen technická podpora a vysokorychlostní připojení k internetu, ale také bezpečný a spolehlivý software, kvalitní materiály pro elektronické učení a platformy ke sdílení osvědčených postupů.

4. Evropské nástroje

Evropská unie má soubor nástrojů podporujících rozvoj formálního a neformálního vzdělávání i investice do vzdělávací infrastruktury. Aby bylo možné dosáhnout požadovaného dopadu, je nutné, aby mezi těmito různými nástroji existovala synergie. **Evropské strukturální a investiční fondy** (fondy ESI) a další nástroje mohou poskytovat zdroje pro investice do vzdělávací infrastruktury a přispívat k prohlubování dovedností a ke změnám kvalifikace (ESF).

Program **Horizont Evropa** je klíčovým prvkem pro posílení výzkumných kapacit univerzit, který má za cíl transformovat vysoké školy v instituce poskytující vysoce kvalitní terciární vzdělávání. Tento program musí stavět na šíření excelence, ale také na zvyšování počtu účastníků, což povede k posílení celého Evropského výzkumného prostoru. Zásadní přitom bude umožnit synergie mezi programem Horizont Evropa a fondy ESI.

Nástroj pro propojení Evropy lze využít k financování **digitálního vybavení pro školy v EU** potřebného k on-line vzdělávání (notebooky, tablety) a k zajištění dobrého internetového připojení pro školy, zejména ve vyloučených, odlehlých nebo venkovských oblastech. Digitální vybavení pro školy a učitele je zásadním prvkem, pokud jde o poskytování vzdělávání žákům a studentům v digitální podobě. Evropská unie by měla poskytovat finanční podporu – také prostřednictvím svých fondů soudržnosti – na rozvoj on-line knihoven, které by uchovávaly natočené lekce, a další materiály, které by ještě více zlepšily digitální a distanční vzdělávání.

Navrhuje také mobilizovat fondy na podporu oživení, které jsou uzpůsobeny pro konvergenci a soudržnost, na posílení digitální infrastruktury škol v EU a naplnění potřeb škol a žáků. Tím by EU pomáhala členským státům a regionům účinně a viditelně na základě jejich požadavků. Poskytnutí moderního vybavení učitelům by zase snížilo

jejich administrativní zátěž a uvolnilo prostor pro věnování se studentům.

Erasmus+ je jedním z nejoblíbenějších programů EU, protože posiluje smysl pro evropskou identitu, zvyšuje uplatnitelnost na trhu práce a podporuje osobní a profesní rozvoj mladých i starších Evropanů. Mladí lidé, kteří vyrostli ve sjednocené Evropě, by měli mít Evropu vnímat pozitivně. Téměř všichni, kdo se zúčastnili programu Erasmus, se shodnou na tom, že je tato zkušenost více otevřela novým názorům a zvýšila jejich sebejistotu s nově nabytými dovednostmi.

Poslanecký klub ELS stojí za programem Erasmus+ jakožto známým stěžejním programem a důležitým nástrojem EU pro ovlivňování vzdělávacích politik a našich investic do budoucích generací. Digitalizace musí být zásadní součástí tohoto programu, zejména v době omezené mobility, která plyne například z nezbytných opatření v boji proti koronavirové epidemii. Podporujeme další rozvoj **smíšeného učení**, při kterém je fyzická mobilita doplněna virtuálními setkáními a virtuálním učením. Opakujeme naši výzvu navýšit **rozpočet programu Erasmus+** za účelem rozšíření cílové skupiny příjemců a účastníků, zejména o ty, kdo pocházejí ze znevýhodněného prostředí. Tento program musí být účinný a **inkluzivní**. S ohledem na složitá rozpočtová rozhodnutí upřednostňujeme hlavní činnosti programu Erasmus+.

Evropský sbor solidarity je nový program a úspěšný nástupce Evropské dobrovolné služby. Podporujeme hodnotu dobrovolnictví a jeho význam pro společnost a rozvoj jednotlivců. **Dobrovolnictví** je důležitým zdrojem neformálního vzdělávání a mělo by být jako takové uznáváno. Oceňujeme především dobrovolnickou složku Evropského sboru solidarity, která by měla být upřednostněna v případě obtížných rozpočtových rozhodnutí.

Podobně jako rámec digitálních kompetencí by EU měla vyvinout **společný rámec pro výuku a získávání vědomostí o EU** na úrovni (nižšího i vyššího) sekundárního vzdělávání. Nedávno uvedená Cena Jana Amose Komenského za vysoce kvalitní výuku o Evropské unii (iniciativa poslaneckého klubu ELS) je pilotním projektem, který k tomuto cíli připravuje cestu. Při jednáních o příštím sedmiletém programu Erasmus+ se usilujeme o rozšíření akcí programu Jean Monnet z oblasti vysokoškolského vzdělávání na všechny úrovně vzdělávání a odborné přípravy.

Evropská unie jako celek a členské státy musí zvýšit své ambice plnit priority v oblasti

vzdělávání. S novým **akčním plánem digitálního vzdělávání** pracuje Evropská komise na zlepšování systémů a struktur digitálního vzdělávání v Evropě. Nový akční plán jako součást budoucího Evropského prostoru vzdělávání nyní rozšiřuje svůj rozsah činnosti a stanoví konkrétní cíle pro řešení přetrvávajících rozdílů například v oblasti digitálních dovedností; podpory kvalitního vzdělávání v oblasti počítačů a informačních technologií; podpory lepšího připojení k internetu ve školách; obsahu a nástrojích on-line vzdělávání a digitální gramotnost škol a vysokoškolských institucí. Nový akční plán digitálního vzdělávání se nezabývá pouze strukturami formálního vzdělávání, ale do jeho rozsahu je zahrnuto i neformální vzdělávání. Právě v oblasti digitálního vzdělávání je aspekt dalšího vzdělávání v kontextu celoživotního učení tak důležitý.

Proces dosažení digitálního vzdělávání by měl být urychlen dalším zdokonalováním stávajících platforem on-line vzdělávání. Ty by se měly zaměřit na on-line vzdělávání a poskytovat učitelům osvědčené postupy. Tyto platformy se musí stát užitečným nástrojem pro pedagogy v systémech formálního vzdělávání a posunout učitele i žáky blíže k digitalizovanějšímu vzdělávání, které je schopné držet krok s neustále se měnícími požadavky trhu práce, sociálně tržního hospodářství a celoživotního učení a s potřebami nových generací.

Podporujeme **elektronickou platformu pro vzdělávání dospělých v Evropě (EPALE)**, mnohojazyčnou komunitu s otevřeným členstvím, která sdružuje odborníky v oboru vzdělávání dospělých, včetně pedagogů a školitelů dospělých a pomocných a podpůrných pracovníků, a je financována z programu Erasmus+. Její úlohou je udržovat komunitu v oblasti vzdělávání dospělých ve spojení. Je založena na strategii pomáhat odborníkům v oboru vzdělávání dospělých sdílet zkušenosti a odborné znalosti. Programy, jako je EPALE, by však měly být lépe propagovány, aby se dostaly ke svému publiku, které má v mnoha případech omezené digitální znalosti a nástroje.

5. Shrnutí – poslanecký klub ELS navrhuje:

1. **Nadále podporovat vzdělávání jakožto investici do naší budoucnosti. Usilovat o kvalitu a rovnost ve vzdělávání a odborné přípravě. Ta je podmínkou sociálního začleňování, vysoké míry zaměstnanosti a hospodářského růstu;**
2. **Respektovat subsidiaritu ve vzdělávání a zároveň hledat nové nástroje na úrovni EU, které by podporovaly členské státy při posilování jejich systémů vzdělávání;**
3. **Využívat balíček ozdravných opatření k investování do digitálního vybavení pro školy a žáky v EU, zejména ve vyloučených oblastech – žádné dítě nesmí být opomenuto!;**
4. **Podporovat program ERASMUS+ a jeho rozpočet. Usilovat o jeho větší účinnost a inkluzivitu. Každý student a učitel musí dostat příležitost!;**
5. **Podporovat dobrovolnictví jakožto klíčovou činnost Evropského sboru solidarity;**
6. **Vyzvat Evropskou komisi, aby navrhla akční plán digitálního vzdělávání jako systémový nástroj pro další rozvoj a vzdělávání na úrovni EU i na úrovni jednotlivých států;**
7. **Podporovat vývoj společných norem v oblasti digitálního vzdělávání v celé EU;**
8. **Podporovat platformu EPALE a portál School Education Gateway;**
9. **Podporovat duální vzdělávání v rámci OVP, celoživotní učení a vzdělávání dospělých s cílem přizpůsobit se lépe vývoji na trhu práce a předcházet sociální izolaci;**
10. **Vytvořit referenční rámec pro získávání vědomostí o EU (úroveň sekundárního vzdělávání) na úrovni EU;**
11. **Poučit se z krize COVID-19 a uplatňovat osvědčené postupy některých zemí, pokud jde o využívání digitálních nástrojů pro vzdělávání.**